

**Education, school and pedagogical ideas in Turkestan in the 2nd
half of the 19th century - 1st quarter of the 20th century**

Students of the Termez State Pedagogical Institute

Lutfullayeva Sugdiyona Bakhtiyor kizi

Saylikhonova Gulnoza Erkin kizi

Baxtiyarovnadiana182@gamil.com

Annotation: The opening of new method schools in Turkestan in the late 19th century - early 20th century, the activities of the schools they created, and the policy of Tsarist Russia against new method schools are scientifically covered.

Keywords: Turkestan land, Nikolay Ostroumov, new method, national revival, Russification policy, Turkestan Vedomosti, Oliya, Munavvarqori Abdurashidkhan oglu.

**XIX asrning 2-yarmi - XX asrning 1-choragida Turkiston
o'lkasida tarbiya, maktab va pedagogik fikrlar**

**Termiz davlat pedagogika instituti
talabalari**

Lutfullayeva Sug'diyona Baxtiyor qizi

Saylixonova Gulnoza Erkin qizi

Annotatsiya: XIX asr oxiri –XX asr boshlarida Turkistondagi yangi usul maktablarining ochilishi, ularning yaratgan maktablari faoliyati, Chor Rossiyasining yangi usul maktablariga qarshi olib brogan siyosati ilmiy jihatdan yoritilgan.

Kalit so'zlar: Turk yurdu, Nikolay Ostroumov, usuli jadid, milliy uyg'onish, ruslashtirish siyosati, Turkestanskie vedomosti, Oliya, Munavvarqori Abdurashidxon o'g'li.

XIX asrning 2-yarmi – XX asr boshida Turkiston o'lkasida tarbiya, maktab va pedagogik fikrlar. O'zbekiston tarixi sahifalaridan o'ziga munosib o'rin olgan ma'rifatchilik harakati tasodifiy ravishda yuzaga kelgan emas. Uning paydo

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

bo'lishini taqazo etgan, ob'ektiv zaruriyatga aylantirgan bir qancha sabablar, ehtiyojlar bo'lgan.

Ma'rifatchilik, jadidchilik harakati qadimiy Turonu Turkistonning XIX asrning ikkinchi yarmilaridan boshlab chor Rossiyasi tomonidan zo'ravonlik yo'li bilan bosib olinib, mustamlaka, qilinishiga qarshi norozilik belgisi sifatida hamda xalqimizning ozodlik, mustaqillik yo'lida olib borayotgan kurashlarini qo'llab-quvvatlash, ularga g'oyaviy rahnamolik qilish maqsadida yuzaga keldi.

XIX asrning 2-yarmi – XX asr boshida Turkiston o'lkasida tarbiya, maktab va pedagogik fikrlar. Turkistonning chor Rossiyasi qo'shinlari tomonidan istilo qilinishi o'lkamiz tarixidagi eng qora, eng qonli sahifadir. Mustamlakachilik oqibatida xalqlarimiz o'zining erki va ozodligidan mahrum bo'ldi. Iqtisodiy, siyosiy, harbiy tazyiqlar, oshkora zo'ravonlik siyosati, milliy kamsitishlar o'lkamiz tarixidagi eng qora, eng qonli sahifadir. Mustamlakachilik oqibatida xalqlarimiz o'zining erki va ozodligidan mahrum bo'ldi. Iqtisodiy, siyosiy, harbiy tazyiqlar, oshkora zo'ravonlik siyosati, milliy kamsitishlar o'lkamiz mustamlaka qilib olinishining dastlabki kezlari boshlangan edi.

Xalqimiz, millatimizning ko'rmagan jabr-jafosi, chekmagan azob-uqubati, g'amanduhi qolmadi. Mustamlakachilik zulmi siyosiy, harbiy tazyiqlar, chorizm amaldorlari zo'ravonligi bilan qo'shilib ketdi. Abdurauf Fitrat Turkiston chor hukumatining tom ma'nodagi mustamlakasiga aylanib qolganidan afsuslanib va g'azabga kelib, *“ellik yildan beri ezildik, tahqir etildik, qo'limiz bog'landi, tilimiz kesildi, og'zimiz qoplandi, erimiz bosilda, molimiz talandi, sharafigimiz yumurildi, nomusimiz g'asb qilindi, huquqimizga tajovuz bo'ldi, insonligimiz oyoqlar ostiga olindi.. Ko'rdim, kezdim, eshitdim, o'qidim. Mamlakatlar orasida Turkistonimiz kabi baxtsiz bir mamlakat yo'qdir”*, – deb yozgan edi.

Chor hukumatining mustamlakachilik zulmi Turkiston xalqi uchun dahshat, ozodlik, erk va mustaqillik yo'lida kishan ekanligini, erki yo'q xalq, millat va vatanning

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

istiqboli bo'lmashligini o'lkamizning taraqqiyparvar, iymon e'tiqodi but, millat ravnaqini o'ylaydigan kishilar, ziyolilarning ilg'or qatlami birinchilardan bo'lib tushunib etishgandi. Ular xalqning milliy ongini oshirish va o'zligini anglatishning asosi, najot va istiqbolning kaliti deb ilmu urfonini tushundilar.

XIX asrning 2-yarmi – XX asr boshida Turkiston o'lkasida tarbiya, maktab va pedagogik fikrlar. Birinchidan, ma'rifat yuksaltirmay, milliy ongni o'stirmay, xalqni g'aflat uyqusidan uyg'otmasdan turib mustaqillik uchun kurashib, ozodlikka erishib bo'lmashligini mintaqamizning aqli raso, zukko, siyosiy ziyrak kishilari, donishmand farzandlari yaxshi bilardilar. Shunga ko'ra millat, xalq, Vatan qayg'usi va istiqboli bilan tashvish chekib yashovchi fidoiy yoshlar xalqni qudratli kuch sifatida oyoqqa turg'azishni ilmu urfondan, ma'rifatdan boshlashga azmu qaror qilganlar. Ma'rifatparvarlik harakati yuzaga kelishi va rivojlanishining asosiy ijtimoiy-siyosiy sababi, eng avvalo, shundan iborat edi.

Ikkinchidan, chor hukumati o'lkamizni bosib olgandan keyin mahalliy aholini madaniyatidan, milliy urf-odatlarini, an'nalari tarixiy merosi, milliy qadriyatlaridan mahrum etish, ma'naviy kamolotini cheklab qo'yish aholini madaniyatidan, milliy urfodatlarini, an'analari, tarixiy merosi, milliy qadriyatlaridan mahrum etish, ma'naviy kamolotini cheklab qo'yish uchun zo'r berib harakat qildi. Madaniy qoloqlik, ma'naviy bo'hron siyosiy va iqtisodiy qoloqlikka asos bo'lishini, bu tadbir o'lkada mustamlakachilik tuzumini saqlab qolish va mustahkamlashda qo'l kelishini, ma'naviy tushkunlikka tushgan, manqurtlik holatiga kelib qolgan millat hech vaqt o'z manfaatlarini anglab mustaqillik uchun uyushib kurash olib borolmasligini chor hukumati amaldorlari juda yaxshi anglab etgan edilar.

XIX asrning 2-yarmi – XX asr boshida Turkiston o'lkasida tarbiya, maktab va pedagogik fikrlar. Tarixda isbotlanganidek, barcha tushkunliklar, turg'unlik holatlari, iqtisodiy va siyosiy inqirozlar ma'naviy bo'hronning natijasi bo'lgan. Butun insoniyat tarixida barcha bosqinchilar biror mamlakatni bosib olib hukmronlik qilish, xalqni

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

asoratda ushlash uchun uning madaniyati, ma'naviyatiga tajovuz qilganlar. Erli xalqlarni ma'naviy qashshoqlik holatida saqlashga zo'r berib intilish barcha mustamlakachi davlatlar singari chor hukumati siyosatida ham katta o'rin tutgan.

Xonliklar davrida o'lkamizdagi ta'lim-tarbiya tizimi dunyo taraqqiyotidan uzulib, turg'unlik holatiga kelib qoldi.

Lekin bu tizimni isloh qilishga, yangilashga qaratilgan fikrlar uzoqni ko'ruvchi ziyolilar, mutafakkirlar XIX asr oxirida XX asr boshlarida vujudga kela boshlagan edi. Jumladan, XIX asrning 50-60-yillaridayoq Ahmad Donish Buxoro maktab va madrasalaridagi o'qish-o'qitish usullarini tubdan isloh qilish masalasini kun tartibiga keskin qo'ygan edi. XX asr Turkiston o'lkasida milliy uyg'onish shabadalarini kuchaytirdi: o'lkada "Tarjimon", "Turk yurdu", "Vaqt", "Mulla Nasriddin", "Sho'ro" kabi gazeta va jurnallarning mushtariylari soni oshib bordi, ulardagi islohotchilik harakatiga bag'ishlangan maqolalar o'lka pedagoglarini o'z faoliyatlariga tanqidiy qarashga majbur etdi. Ilk usuli jadid maktablari vujudga keldi, ona tili va adabiyot, tabiiy fanlarni o'qitish masalasiga ehtiyoj va e'tibor kuchaydi.

Jadidlar, birinchi navbatda, maorifni, maktab va madrasalarni, ularda o'qitish usullarini tubdan isloh qilish, ta'lim-tarbiya tizimini o'zgartirish, millatni ma'nan uyg'otish uchun kurash olib bordilar. Ular o'zbek xalqining ming yildan ortiq taraqqiyot tarixiga ega bo'lgan tafakkur gulshanidan bahra oldilar, umuminsoniy qadriyatlarga asoslandilar, shu bilan birga, turk dunyosi xalqlarining ma'naviy rahbari Ismoilbey Gasprali o'qish-o'qitish, maktab va madrasa islohotiga oid fikrlari ta'sirida bo'ldilar.

Mazkur holat Rossiya ichki ishlar vazirligining 1900 yil 31 dekabrda Turkiston o'lkasiga yuborgan 13444-raqamli "mutlaqo maxfiy" farmoyishida yaqqol ko'zga tashlanadi. Unda hukumat gubernatorlarni ogoh bo'lishga da'vat qiladi: keyingi vaqtlarda tatar adabiyoti va matbuotida 14 millionli rus musulmonlarining ko'p asrli turmush tarzini izdan chiqarish xavfiga sabab bo'luvchi ruh paydo bo'lganligi sezilmoqda. Bu ruh tatarlar hayotida katta burilishga tayyorgarlik jarayoni kechayotgani

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

haqida taxmin qilish imkonini beradi. Vazirlik e'tiborni Gasprali faoliyatiga, yangi usuldagi maktablarga, uning darsligi asosida ona tilini o'qitish masalasiga qaratadi. Tatarlar, deyiladi farmoyishda, islomiylik va turkiylik zaminida taraqqiyot uchun intilmoqda. Shuning uchun politsiya departamenti bu harakatni har tomonlama o'rganib, shu sohada faoliyat ko'rsatayotgan mualliflar, ularning maqolalari, "yosh turklar" bilan aloqasi, chet el markazlarida, ayniqsa, Turkiyada ularni kimlar rag'batlantirayotgani, kimlar tomonidan va qayerda yangi usul maktablari ochilgani, kimlar bunday maktablarda dars berayotgani, kimlar bu maktablarga rahbarlik qilayotgani kabi masalalar haqida keng ma'lumot so'ragan.

Gubernatorlik ma'murlari Turkiston o'lkasidagi mahalliy ziyolilar faoliyatini, o'lkada kechayotgan madaniy, ma'rifiy, siyosiy ahvolni o'rganishni Nikolay Ostroumov zimmasiga yuklaydi. Chunki u o'lkada 1879-yildan buyon faoliyat yuritayotgan edi va Turkiston haqida juda ko'p ma'lumotlarni to'plashga ham ulgurgan edi. Ushbu farmoyishga binoan u "siyosiy jihatdan ishonchsiz" deb hisoblagan, jadid maktablarini targ'ib-tashviq qiluvchi maqolalar yozgan, yangi maktablar ochgan va ularda muallimlik, mudirlik qilgan Is'hoqxon Ibrat, Mahmudxo'ja Behbudiy, Siddiqiy-Ajziy, Abduqodir Shakuriy, Munavvarqori, Abdulla Avloniy va boshqalar haqida ichki ishlar vazirligiga ma'lumotlar yuborib turgan.

Vazirlikning yuqoridagi farmoyishi munosabati bilan Olmaota (Verniy) shahrida o'lkada rus va rus-tuzem maktablari muallimlarining katta yig'ini bo'lib o'tdi. Bu haqda Mo'minjon Muhammadjonov quyidagilarni yozadi: "Shul chog'da Tatariston, Ozarbayjon turklari bizdan burun ko'z ochib, boylarining himmati bilan yangi maktablar, yangi o'rta, yuqori (oliy) madrasalar solib, ming-ming xalq bolalarini ko'zlarin Ovrupo bilimlari bilan ochmoqda edilar. Ufa shahrida "Oliya", "Usmoniya", Qozon shahrida "Muhammadiya", Orenburg'da "Husayniya", Qafqazda biz otini bilmagan yana qancha maktablar, madrasalar ko'p edi. Bul yangi madrasalarni solmoq uchun yuz minglab, millionlab aqchalar ketgan, Nikolayning to'ralari, chinovniklari

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

oldida necha dapqir so'roqlar berilgan edi... Olmaota (Verniy)da o'rus mullalarining katta yig'ini bo'ldi, shul yig'inda: «Tatarlar qozoqlar bilan sart bolalarini o'qitmasin! O'qumushli tatarlarga Turkiston o'lkasida turish uchun yo'l qo'ymaslik kerak! Chunki ular sart, qozoqlarga bilim tarqatib, ko'zlarini va fikrlarini ochadurlar, so'ngra bizga yemak uchun Turkistonda non qolmaydur.

Ikkinchi, yangi tartib bilan o'qituvchimuallimlar, purog'ramlari, o'qitadurg'on kitoblarini kimlarning asari ekanligin "inespektur"larga yozib kursatmaguncha, bola yig'ib o'qutolmaydurlar!» – deb qaror berdilar. Shuning uchun hukumatning o'rus va musulmon ma'murlaridan ham imtihon ko'rish bahonasi bilan kelib-ketib turmoqda edilar"[1]. Agar Ismoilbek Gasprali g'oyalari mohiyatiga nazar tashlasak, ularning, ayniqsa, dastlabki davrda Rossiyaning ruslashtirish siyosatiga qarshi qaratilganligi, yuksak taraqqiyotga milliylikni saqlagan holda erishishga chaqirishi sezilib turishini ko'ramiz. Jumladan u shunday yozadi: "Ovrupa bir kekxa choldir, tajribasi ko'pdir.

Ulug' yoshiga hurmatimiz bor. Tajribasidan o'rganamiz. Lekin xatolarini takrorlamaymiz. Maktablarini, universitetlarini biz ham quramiz. Ammo aqllarimizni qanchalik yoritsak, qalblarimizni ham shuncha haqqoniyat bilan to'ldirmoqqa harakat qilamiz. Ovrupada nimani ko'rsak, yosh boladek olib yugurmaymiz. Esli-hushli insonlardek "bu nimadir?, Oqibati nima bo'ladi?, Vijdon va haqqoniyatga uyg'unmi?", - deya aql tarozisiga tortib olamiz. Ovrupa madaniyati mulohazasiz qabul qilaverish mumkin bo'lgan bir narsa emas"[2]. Bundan ko'rinadiki, jadidlar yevropaliklarning tajribasini to'g'ridan-to'g'ri emas, balki uni faqatgina ijobiy tomonlarini qabul qilganlar.

Jadidchilik harakatining mohiyatiga e'tibor qilib qaralsa: u ma'rifatparvarlik emas, balki ma'rifatchilik edi. "Ma'rifatchilik" iborasiga iste'dodli olim Sh.Rizaev alohida urg'u berib, uni atroflicha tahlildan o'tkazgan. Darhaqiqat, ma'rifatparvarlar asosan ma'rifat homiylari tarzida, «tashqaridan» turib, ya'ni xalqning iste'dodli farzandlarini qo'llab - quvvatlash orqali va o'z asarlari yordamida bilvosita faoliyat

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

ko'rsatgan bo'lsalar, ma'rifatchilar bir paytning o'zida ham homiylar, ham ma'rifatning qora mehnatchilari edi.

Har qanday ta'qib va tazyiqlarga, mutaassib ulamolarning dashnomlariga, bo'htonlariga qaramay, jadid maktablari xalq e'tiborini qozonishi, ayniqsa, musulmon qardoshlarning bu boradagi hamjihatliklari, hamkorliklari general-gubernatorlik siyosatdonlari, mafkurachilari faoliyatini yanada kuchaytirdi. 1909 yilda Nikolay Ostroumov «Turkestanskije vedomosti» gazetasida maqolasini e'lon qildi. Unda muallif quyidagilarni yozadi: «Rus ma'muriyatining yerliklar eski maktablariga nisbatan qo'llagan mensimaslik, nazar-pisand qilmaslik siyosati o'lkadagi hukmronligimizning dastlabki o'n yilligida o'zini oqlagan bo'lishi mumkin. Ammo keyingi uch o'n yillikda bu siyosat o'zini oqlamaganini hech narsa bilan yashirib bo'lmaydi. Mana, chindan ham pushaymon bo'ladigan voqea sodir bo'ldi.

Mutaassiblarning bunday hatti-harakatlari, ikkinchi tomondan, bundan ham dahshatliroq kuch bo'lmish mustamlakachi ma'murlarning ta'qib va tazyiqlariga katta yo'l ochib berdi. Munavvarqori Abdurashidxon o'g'li siyosiy tashkilotlarning uzluksiz so'rovlariga javob berishga, do'q-po'pisalariga, qamoqlariga chidashga majbur bo'ldi. Shuning uchun ham «usuli jadid» maktablarining taraqqiyoti va ko'lamining kengayishi, ayniqsa, mustamlaka Turkiston o'lkasi sharoitida ancha og'ir kechdi. Bu haqda Munavvarqorining sobiq o'quvchisi, Anqara universitetining professori Ibrohim Yorqin (Ibrohim Orifxon o'g'li – 1902-1993) xotiralarida quyidagilarni yozadi: “1913 yilda Eshonxo'ja Xoniyning maktabini bitirgach, Munavvarqorining ikki sinfli rushdiy maktabida o'qigan yillarimizda Rusiya idorasi o'quv inspektorlari maktabimizga to'satdan kelib, foydalanayotgan kitoblarimizni tekshirardi. Ularning maqsadlari bizning maktabda mavjud bo'lgan darslik va boshqa o'quv kitoblarining Rusiya idorasi

1909 yilda Rossiya Davlat dumasida – «G'ayri ruslarning davlat tasarrufidagi maktablarda ta'lim-tarbiya qaysi tilda olib borilishi kerak?» degan mavzu yana muhokama etiladi. Unga binoan «turkistonliklarning adabiy tili yo'qligi» sababli

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

ta'limtarbiya faqat rus tilida olib boriladi, agar mahalliy so'zlarga ehtiyoj tug'ilgan taqdirda esa arab yozuvida emas, faqat kirill yozuvida ta'lim beriladi, degan farmoyish e'lon qilinadi. Bu farmoyish turkiyzabon ziyolilarning, pedagoglarning qattiq noroziligiga sabab bo'ldi. Unga qarshi «Tarjimon» gazetasida e'lon qilingan «Chig'atoy tili» sarlavhali maqolada quyidagilarni o'qiymiz: «Samarqand, Farg'ona, Sirdaryo qit'alarining shevalari eski chig'atoy shevasidur. Bu sheva adabiy o'ldig'i butun jahona ma'lumdur.

Ulug'beklar, Forobiylar, Ibn Sinolar kabi turk hukamosi yetishur-da, buyuklarning ahfodi (avlodi) bu kun nechuk tilsiz ot o'linur?!». Mana shunday og'ir sharoitda o'zbek jadid pedagoglari ona tili hamda milliy adabiyotni o'qitishga millatning hayot yoki mamoti masalasi sifatida qaradilar, ona tili va adabiyot o'qitishning nazariy va amaliy asoslarini ishlab chiqdilar. Bunday masalalar ularning darsliklarida o'z ifodasini topdi. Milliylik va milliyat masalasi Behbudiy, Munavvarqori, Avloniy, Fitrat kabi mutafakkirlar faoliyatida hal qiluvchi ahamiyat kasb etdi. Mahmudxo'ja Behbudiyning bu haqdagi so'zlariga e'tibor bering: "Barchamizga oftob kabi ravshan va ayondurki, makotib taraqqiyning boshlang'ichi, madaniyat va saodatning darvozasidur.

Har millat eng avvalo makotibi ibtidoiysini zamoncha isloh etib ko'payturmaguncha, taraqqiy yo'lig'a kirub, madaniyatdin foydalanmas. Binoan alayh, yer yuzidagi barcha millatlar o'z bolalarini ibtidoiy tarbiyasig'a va maktablarining har jihatdan intizom va akmolig'a ahamiyat berib, bolalarini milliy va diniy ruhda mukammal suratda yetushdururlar. Aning uchundurki, o'zga millatlar diniy va milliy hissiyotg'a molik bo'lub, har ishda diyonat va milliyatni muqaddam tutarlar"[8]. Jadidlar yurt istiqloli va taraqqiyotini zamonaviy mutaxassisiz tasavvur qila olmadilar. Shu munosabat bilan jadidlar asosiy e'tiborni mahalliy xalq bolalaridan kuchli kadrlar tayyorlashga kirishdilar. Ular bu vazifani amalaga oshirish uchun maktab-maorif

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

tizimini takomillashtirish kerak ekanligini anglab yetdilar. Shu maqsad yo'lida yangi usul maktablarini yaratishni o'z oldilariga maqsad qilib qo'ydilar.

Yangi usul maktablarining boshqa maktablaridan farqi va yutuqlari shundaki, bu maktablarda sinf dars tizimiga o'tildi. Ko'rgazmali materiallardan foydalanish ancha samarali usul ekanligi isbotlandi. Sinf xonalarning toza va yorug'ligi, partalarda o'tirib o'qitilishi, dars tanafuslarining joriy etilishi muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Jadid maktablari ortib borgan sari ularning dars berish tizimi takomillashib boraverdi.

O'rta Osiyo jadidchilik harakatining yoyilishida Mahmudxo'ja Behbudiyning o'rni beqiyosdir. Behbudiya maktabida har yilning oxirlarida tanatanali imtihonlar o'tkazilib turilardi. Imtihonlarga, albatta, ota-onalar va boshqa mehmonlar ham taklif qilinardi. Bu birinchidan: «usuli jadid» maktablarini ko'proq targ'ib qilish va uning o'qish tartiblarini ko'rsatish bo'lsa; ikkinchidan maktabni hayotiyroq qilish, ya'ni bola va maktab birligini amalga oshirish edi. Sakkiz sinf, ya'ni birinchi bosqichni tugatgan shogird arabcha, forsha va turkchada bimalol so'zlab, yozardi. Ruschani ham o'qib, bimalol gaplasha olardi.

Turkistonning boshqarma mahkamalarining barchasida ishlashga qurbi yetardi. Bu shogird maktabda muallimlik ham qila olardi, tijorat bilan ham shug'ullanar, hatto muharrirlik ham qo'lidan kelardi. Har yilgi imtihonlarga barcha joydagi vakillarga xat yuborilib taklif etilardi. Lekin ko'pchilik maktabning yutuqlarini ko'ra olmaganlar kelmasdi. Behbudiy aytar ediki: «Kelib ko'rsunlar, durust bo'lsa, rivoj bersunlar, nodurust bo'lsa, dalil ila isbot qilsunlar... maqsadimizda xizmatdan va millatdan boshqa narsa yo'qdur». Xulosa qilib aytganda, jadidlar o'lkani ozodlikka chiqarish uchun avvalo xalqning ongini ko'tirishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ydilar. Bu uchun esa o'zlari yangi usul maktablariga asos solishdi. Bu maktablarda diniy ta'lim bilan bir qatorda dunyoviy o'qitildi. O'quvchilarning tez va oson savodini chiqarish uchun o'zlari ta'lim berishda yangi usullarni yaratdilar. Bu usullar usuli savtiya yoki usuli jadid nomi

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

bilan kirdi. Ularning yaratgan darsliklari, dars o'tish texniklari hozirda ham o'z ahamiyatini yo'qotmadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Muhammadjonov.M. Turmush urinishlari. Toshkent, 1926 yil, 277-bet.
2. Гаспдали. И. Оврупа маданиятига бир танқидий назар / “Ўзбекистон адабиёти ва санъати” г., 1996 йил, 10 январ сони
3. Шухрат Ризо. Маърифатпарварликдан маърифатчиликкача.// Тафаккур.Ж - 1995.-№1. 74-796
4. «Туркестанский ведомости». 1909 , №1.
5. Turdiev Sh. Ular Germaniyada o'qigan edilar. T.: 2006, 225-bet.
6. Dolimov.Ulug'bek „Jadidchilikning tamal toshi” “Jahon adabiyoti”, 2010 yil, 1-son.
7. Chig'atoy dili. // Tarjimon, 1911, 4 mart.
8. Behbudiy M. Muhtaram yoshlarg'a murojaat. “Oyna. 1914 y. 41-son.
9. Aziz To'ynor o'g, Teshayev, and Jomurodov Nodirbek Shuhrat o'g'li. "Kokandkashgar relations in central asian trade relations." CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY 2.5 (2021): 32-34.
10. Ochilov Alisher. "The Role of Zamanbaba Culture in The Social and Economic History of Bukhara Oasis During Bronze Age." CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY 2.4 (2021): 42-47.

